

PEDAGOGIK JAMOADAGI NIZOLI VAZIYATLAR VA ULARNI BARTARAF ETISHNING USULLARI

Uchtemirova Bibimarjona Uchtemir qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti magistranti

2- bosqich

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada pedagogik jamoada yuzaga keladigan nizoli vaziyatlar, ularning kelib chiqish sabablari, oqibatlari va bartaraf etish usullari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Pedagogik jamoa o'rtasida nizolarning vujudga kelishi ta'lim sifati va samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi isbotlab beriladi. Tadqiqot natijalarida zamonaviy yondashuvlar, mediatorlik jarayoni hamda konfliktologik usullardan foydalanish samaradorligi o'rganilgan. Tahlillar asosida nizolarni bartaraf etish mexanizmlari ishlab chiqilib, amaliy tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *pedagogik jamoa, nizoli vaziyat, nizolar, nizolarni hal etish usullari, mediatorlik, konfliktologiya, muhit.*

АННОТАЦИЯ: *В статье дается научный анализ конфликтных ситуаций, возникающих в педагогическом коллективе, их причин, последствий и методов устранения. Доказано, что конфликты внутри педагогического коллектива негативно влияют на качество и эффективность образования. Результаты исследования позволили изучить эффективность современных подходов, процесса медиации и использования конфликтологических методов. На основе анализа разработаны механизмы разрешения конфликтов и даны практические рекомендации.*

Ключевые слова: *педагогический коллектив, конфликтная ситуация, конфликты, методы разрешения конфликтов, медиация, конфликтология, окружающая среда.*

ANNOTATION: *This article analyzes conflict situations that arise in the pedagogical team, their causes, consequences and methods of their elimination on a scientific basis. It is proven that the emergence of conflicts among the pedagogical team negatively affects the quality and effectiveness of education. The results of the study studied the effectiveness of modern approaches, the mediation process and the use of conflictological methods. Based on the analysis, mechanisms for resolving conflicts were developed and practical recommendations were given.*

Keywords: *pedagogical team, conflict situation, conflicts, methods of resolving conflicts, mediation, conflictology, environment.*

KIRISH

Har qanday ijtimoiy guruhda bo‘lgani kabi, ta’lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagogik jamoa ham o‘zaro aloqada bo‘lib, turli munosabatlar tizimini tashkil etadi. Bunday jarayonda fikrlar xilma-xilligi, shaxsiy manfaatlar va kasbiy raqobat kabi omillar sababli nizoli vaziyatlar yuzaga kelishi tabiiy hol hisoblanadi¹. Pedagogik jamoada vujudga kelgan nizolar aksariyat hollarda nafaqat ish muhitiga, balki o‘quv jarayonining sifatiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Shu bois, bunday vaziyatlarni o‘z vaqtida aniqlash, tahlil qilish va samarali bartaraf etish usullarini ishlab chiqish dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu maqolada pedagogik jamoada nizolar kelib chiqishining asosiy sabablari, ularning oqibatlarini va bartaraf etish mexanizmlari o‘rganiladi hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

---

¹ Xolbo‘tayev A., "Pedagogik jamoalarda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish yo‘llari", Toshkent, 2020.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Mavzuga oid adabiy manbalarni tahlil qilish jarayonida, zamonaviy pedagogika, psixologiya va konfliktologiya sohalarida olib borilgan ilmiy ishlanmalar asos qilib olindi. Xususan, O‘zbekiston va xorijiy olimlarning tadqiqotlari, maqolalari va monografiyalarida pedagogik jamoada konfliktlarni boshqarish usullari, mediatorlik faoliyati, sotsiometrik va psixologik tahlil metodlari keng yoritilgan. Adabiy manbalar tahlilidan ko‘rinib turibdiki, zamonaviy yondashuvlarda nizoni hal etish jarayoni ikki asosiy bosqichga — nizoni aniqlash va bartaraf etish bosqichlariga ajratiladi².

Tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagi usullardan foydalanildi:

So‘rovnoma va intervyular o‘tkazish orqali amaldagi pedagogik jamoalarda mavjud muammolarni aniqlash;

Sotsiometrik tahlil orqali jamoa a‘zolari o‘rtasidagi ijtimoiy-psixologik munosabatlarni o‘rganish;

Tahlil va sintez, solishtirma tahlil, grafik metodlari yordamida ma’lumotlarni umumlashtirish.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 10 tasida so‘rov o‘tkazilib, 120 nafar o‘qituvchi jalb etildi. Quyida o‘tkazilgan so‘rovnoma natijalari keltirilgan.

1-jadval. Pedagogik jamoada nizolar kelib chiqishining asosiy sabablari

Nizolar sababi	So‘rovda qayd etilgan foiz (%)
Rahbariyat bilan kelishmovchiliklar	30%
Kasbiy raqobat	20%

² Qosimova N. "Ta’lim tizimidagi nizolar va ularni bartaraf etish usullari", Ma’rifat, 2021.

Nizolar sababi	So'rovda qayd etilgan foiz (%)
Shaxsiy manfaatlar to'qnashuvi	18%
Ish yuklamasining teng taqsimlanmasligi	15%
Kompaniya va hamkorlik yetishmasligi	10%
Boshqa sabablar	7%

Ushbu natijalar pedagogik jamoada rahbariyat va o'qituvchilar o'rtasidagi kelishmovchiliklar hamda kasbiy raqobat asosiy nizoli holatlarga sabab bo'layotganini ko'rsatadi.

2-jadval. Nizoli vaziyatlarni bartaraf etishda qo'llanilayotgan asosiy usullar

Bartaraf etish usullari	Amalga oshirilish foizi (%)
Suhbat va tushuntirish ishlari	40%
Rahbariyat vositasida muammoni hal qilish	25%
Jamoa yig'ilishlarida ochiq muhokama	20%
Psixolog yoki mediator yordami	10%
Huquqiy tartibda hal etish	5%

Ushbu ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, ko'pchilik o'qituvchilar nizolarni oddiy suhbat va tushuntirish ishlari orqali hal qilishga harakat qilishadi. Lekin zamonaviy konfliktologik yondashuvlar, mediatorlik jarayonlari yetarli darajada joriy etilmagan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, nizoli vaziyatlarning aksariyati ularni yuzaga keltirgan sabablarni aniqlash va shaffof muhokama qilish orqali samarali bartaraf etilishi mumkin. Ayniqsa, jamoada o'zaro hurmat va ishonch muhitini shakllantirish muhim omil hisoblanadi.

XULOSA

Pedagogik jamoada yuzaga keladigan nizoli vaziyatlar ta'lim sifatiga sezilarli darajada salbiy ta'sir ko'rsatishi, jamoa a'zolari o'rtasida ishonchsizlik,

noxush muhit, ish unumining pasayishiga olib kelishi mumkin. Bunday holatlarning oldini olish uchun eng avvalo har bir rahbar va pedagog xodim konfliktologiya asoslarini, ijtimoiy-psixologik muloqot madaniyatini egallashi muhimdir. Nizolar asosan rahbariyat bilan kelishmovchiliklar, kasbiy raqobat va shaxsiy manfaatlar to‘qnashuvi natijasida kelib chiqmoqda. Ularga qarshi kurashishda eng samarali yo‘l — nizoni ochiq muhokama qilish, vaziyatni o‘rganib, har ikki tomon manfaatlarini inobatga olgan holda hal etishdir.

Shuningdek, zamonaviy mediatorlik usullarini joriy etish, ta’lim muassasalarida maxsus psixologik xizmatlarni rivojlantirish va o‘qituvchilarning konfliktologik bilimlarini oshirish lozim.

Kelgusida pedagogik jamoalarda nizolar profilaktikasiga doir tizimli chora-tadbirlar ishlab chiqish, bu borada xorij tajribasini o‘rganish, mediatorlar institutini rivojlantirish muhim ilmiy-amaliy yo‘nalish bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xolbo‘taye A., "Pedagogik jamoalarda nizoli vaziyatlar va ularni bartaraf etish yo‘llari", Toshkent, 2020.
2. Qosimova N. "Ta’lim tizimidagi nizolar va ularni bartaraf etish usullari", Ma’rifat, 2021.
3. Toshpulatov S. "Konfliktologiya asoslari", — T.: O‘zbekiston, 2019.
4. "Psixologiya asoslari", Darslik, T.: O‘qituvchi, 2022.
5. Zokirov B., "Ta’lim muassasalarida boshqaruv va nizolar", — T.: Innovatsiya, 2023.
6. Jahon konfliktologiya tajribasi va amaliyoti. — Moskva: Yurayt, 2021.